
Rogowo, st. 23, gm. Lubicz, woj. kujawsko-pomorskie, AZP 38-45/107

Informator Archeologiczny : badania 34, 161-164

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Po tegorocznych badaniach minimalnie zwiększył się zasięg występowania obiektów, ale powierzchnię należy nadal określić na 12 ha. Najintensywniej użytkowano cmentarzysko w fazie A3 młodszego okresu przedrzymskiego. Utrzymuje się podział na kilka stref zagęszczenia obiektów oddzielonych obszarami rozrzedzonego występowania lub braku obiektów. Trudno jednak definitywnie stwierdzić jaki wpływ na taki obraz ma wieloletni rabunek stanowiska.

Analogie ceramiki i części metali nawiązują do terenu Jutlandii i kultury Poienesti-Łukasevka oraz kultury zarubinieckiej wskazując na związki z tymi obszarami i być może z Bastarnami.

Z punktu widzenia badawczego i konserwatorskiego spełnione zostały wszystkie postulaty, trudno bowiem byłoby chronić stanowisko na tak dużym obszarze leśnym. Być może pewne dane do dotychczasowych ustaleń i hipotez wniosłyby badania przyrodnicze i rozpoznanie okolicznych bagien.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Muzeum Regionalnym w Kraśniku.

Wstępne wyniki badań zostały opublikowane w „Archeologii Polski Środkowoschodniej”, t. VI.

Nie przewiduje się kontynuacji badań.

Piskorzówek, st. 14,
gm. Domaniów, woj. dolnośląskie

patrz: środkowa, młodsza i późna epoka brązu

Płachawy, st. 25,
gm. Płużnica, woj. kujawsko-pomorskie, AZP 33-44/117

patrz: wczesna epoka żelaza

Podlotów, st. 2, gm. Łaszczów,
woj. lubelskie, AZP 93-92/3

patrz: wczesna i starsza epoka brązu

Police Średnie, st. 13,
gm. Kościelec, woj. wielkopolskie,
AZP 58-44/92

patrz: środkowa, młodsza i późna epoka brązu

Radawa, st. 8, gm. Wiązownica,
woj. podkarpackie, AZP 101-84/11

patrz: wczesna epoka żelaza

Rąb, st. 3, gm. Przdokowo,
woj. pomorskie, AZP 10-40/73

patrz: wczesna epoka żelaza

ROGOWO, st. 23, gm. Lubicz,
woj. kujawsko-pomorskie,
AZP 38-45/107

- osada kultury amfor kulistych (neolit)
- ślady osadnictwa kultury ceramiki wstępowej i kultury amfor kulistych (neolit)
- ślady osadnicze z wczesnej epoki brązu
- osada z okresu halsztacko-wczesnolateńskiego
- cmentarzysko kultury wielbarskiej (wczesny okres wpływów rzymskich)
- osada kultury wielbarskiej (wczesny okres wpływów rzymskich)
- ślady osadnictwa z wczesnego i późnego średniowiecza
- ślady osadnictwa z okresu nowożytnego

Prace wykopaliskowe na stanowisku przeprowadzono od 20 marca do 2 września. W związku z dużą powierzchnią badanego obszaru podzielono je na 4 odcinki. Badaniami na odcinku kierowali mgr J. Sobieraj, na odcinku B mgr P. Gużyński, na odcinku C dr M. Hoffmann i mgr L. Kucharski, a na odcinku D

dr A. Bokiniec. W trakcie zeszłorocznych prac przebadano obszar o powierzchni 154,5- ara (odcinek A – 92,50 ara, odcinek B – 62 ary). W roku bieżącym wyeksplorowano dalszych 401 arów (odcinek A – 49,77 ara, odcinek B – 96,75 ara, odcinek C – 215,50 ara, odcinek D – 39 arów).

Na stanowisku stwierdzono występowanie IX warstw o zróżnicowanej konsystencji, o maksymalnej miąższości 50-60 cm. Nie znaleziono złożonych układów stratygraficznych, warstwy nie zalegały w układzie pionowym, a jedynie stykały się ze sobą. Najbardziej skomplikowana sytuacja występowała na cmentarzysku, gdzie w obrębie prostej warstwy stwierdzono 2 poziomy użytkowe. Na pierwszy składały się głównie groby ciałopalne, pod nimi zaś zalegały groby szkieletowe i nieliczne ciałopalne. Ponadto, ze względu na wyjątkowo złą czytelność wypełnisk, jamy grobowe odkrywano również na trzecim poziomie eksploracji. Ze względu na zniszczenie części stanowiska, znajdującej się na kulminacji wzniesienia przez intensywną uprawę, znaczną liczbę grobów odkryto już w warstwie ornej. Wyróżnione warstwy konsystencyjne zawierały niewielkie ilości materiału zabytkowego, głównie ceramiki pochodzącej przede wszystkim z wczesnego okresu wpływów rzymskich. Podczas badań w 1999 r. odkryto 688 obiektów, a w roku następnym 2270. Łącznie w obu sezonach wyeksplorowano 2958 obiektów, spośród których zaledwie 64 nie są datowane na okres wpływów rzymskich. Przeważały obiekty o nieustalonym przeznaczeniu (1052) oraz dołki posłupowe (861), zarejestrowano tu ponadto 441 piecyków kotlinkowych, 288 grobów, 139 palenisk, 121 jam gospodarczych, 28 pieców, w tym 2 wapienniki, oraz przypuszczalnie 26 obiektów mieszkalnych, wśród których 9 jest datowanych na okres wpływów rzymskich.

W północno-wschodniej części stanowiska, na kulminacji wyniesienia (północna część odcinka A i wschodnia odcinka B), na obszarze około 45 arów znajdowało się birtualne cmentarzysko kultury wielbarskiej z wczesnego okresu wpływów rzymskich. Odkryto na nim 137 grobów szkieletowych i 151 ciałopalnych, wśród których odnotowano tylko 3 pochówki popielnicowe, pozostałe to groby jamowe. Groby ciałopalne, płytko położone, prawie we wszystkich przypadkach zostały naruszone bądź zniszczone przez głęboką orkę; bardzo rzadko zdarzały się stosunkowo dobrze zachowane. Niewielka liczba grobów popielnicowych może być spowodowana właśnie stanem zachowania cmentarzyska. Do najlepiej zachowanych należą groby szkieletowe, w których zmarłych składano nawet na głębokości do 2 m poniżej poziomu gruntu. To właśnie one dostarczyły największej liczby dobrze zachowanych fibul, bransolet i paciorków. Prawie wszystkie groby z wyposażeniem są datowane na wczesny okres wpływów rzymskich, jedynie 2 można uznać za późnorzymskie. Materiał zabytkowy datuje założenie tego cmentarzyska na początek okresu wpływów rzymskich. Świadczą o tym brązowe zapinki typów A.236, A.67 i A.68 (R. Wołągiewicz, 1975). Nekropola była używana w ciągu całego okresu wczesnorzymskiego, czego dowodzą fibule oczkowane stanowiące najliczniejszą grupę zapinek reprezentowaną przez wszystkie odmiany Almgrena oraz fibule II i IV grupy Almgrena (1921; Andrzejowski, 1998). Poza nielicznymi zapinkami typu A.123 brak innych form z V grupy, w szczególności tak charakterystycznych dla fazy B2/C1 w kulturze wielbarskiej typów A.95-96 (R. Wołągiewicz, 1981). Grób z unikatową fibulą zdobioną emalią można by datować właśnie na tę ubogo reprezentowaną na tym cmentarzysku fazę. Analogie do tej fibuli pochodzą z obszaru kultury zachodniobałtyjskiej. Na północnym skraju cmentarzyska w 2 obiektach, w tym w jednym o nieokreślonej funkcji natrafiono na fragmenty 3 zapinek z podwiniętą nóżką z I serii VI grupy Almgrena. Są to jedyne tak późno datowane zabytki w tym kompleksie osadniczym. Bransolety sztabkowe to dominujący typ bransolet na tym cmentarzysku, zaledwie kilka egzemplarzy reprezentuje popularny w kulturze wielbarskiej typ ze zmijowatymi główkami. Do niezwykle ważnych należy pochówek z kompletnym pasem norrycko-pan-

nońskim, składającym się z około 150 brązowych nitów różnych kształtów, ażurowej klamry i 2 końcówek pasa. Jest to jedyny na obszarze Barbaricum kompletny pas tego typu. Do wyposażenia tego grobu należała również kolia złożona z około 100 szklanych i bursztynowych paciorków, w tym 2 twarzowych, 3 zapinki, szpila, 2 bransolety. Niezwykle interesujący, jedyny w swoim rodzaju na tym cmentarzysku i unikatowy w północnym zasięgu kultury wielbarskiej był duży grób, w którym mieściło się kilka cząstkowych pochówków. Nietypowe było także jego wyposażenie, w którego skład wchodziły m.in. unikatowe brązowe zawieszki. Naczynia, ograniczone wyłącznie do form miniaturowych, bardzo rzadko towarzyszyły pochówkom. Dzięki temu cmentarzysku lawinowo wzrosła ilość nowych materiałów źródłowych, które dają trudne do przecenienia możliwości poznania kultury wielbarskiej we wczesnym okresie wpływów rzymskich.

W północnej części stanowiska wystąpiły także wszystkie obiekty niedatowane na okres wpływów rzymskich, tj. szkieletowy pochówek zwierzęcy kultury amfor kulistych oraz dalszych 5 obiektów z materiałem zabytkowym tej kultury, 4 jamy kultury ceramiki wstęgowej rytej, 3 obiekty datowane ogólnie na neolit (KPL?), 2 jamy z ceramiką z wczesnej epoki brązu, 37 obiektów z okresu halsztacko-lateńskiego, 2 wczesnośredniowieczne, późnośredniowieczne, 7 nowożytnych i współczesny.

W bezpośrednim otoczeniu cmentarzyska natrafiono na kilka obiektów przypuszczalnie o charakterze mieszkalnym, jednak co najmniej 1 z nich – z monetą Antonina Piusa – jest współczesny ostatniemu etapowi użytkowania nekropoli. Mogą one być zatem funkcjonalnie związane z sakralnym charakterem miejsca i rytuału pogrzebowego.

Podobnie wielką wartość jak cmentarzysko dla stanu naszej wiedzy na temat kultury ma prawie 5,5-hektarowa część osady w Rogowie. Trzeba podkreślić, że rozpoznany obszar obejmuje głównie jej część produkcyjną, znajdującą się w południowej części stanowiska. Zarejestrowano tu wyłącznie obiekty z okresu wpływów rzymskich (południowa część odcinka A, południowo-wschodnia część odcinka B oraz odcinek C i D). Odkryto m.in. 441 pieców kotlinkowych, które koncentrowały się w 2 głównych skupiskach liczących po około 100 obiektów, nietworzących jednak układów regularnych, czym różnią się od uporządkowanych piecowisk hutniczego ośrodka świętokrzyskiego (Gula 1981). Pozostałe piece tego typu występowały w mniejszych grupach o różnej liczebności albo pojedynczo. Były zlokalizowane na łagodnym zboczu południowym, pomiędzy ramionami wyniesienia. W ich bezpośrednim sąsiedztwie, do głębokości 1 m stwierdzono osady piaszczyste i mułkowe, w których podłożu na całym obszarze zalega glina morenowa. Pozostałości po piecach mają w rzucie poziomym postać kolistych obiektów o średnicy najczęściej 40-50 cm. Ich wypełnisko stanowił żużel w postaci różnej wielkości luźno zalegających sopli i brył, niekiedy nieznacznie zeszlonych. Tylko jeden obiekt, znajdujący się na północnym skraju północnego „pola” dymarek, zawierał zwarty kloc żużla. W zachodniej części osady natrafiono na skupiska najczęściej drobnych bryłek rudy darniowej, które w rzucie poziomym rysowały się jako obiekty o nieregularnym kształcie. Skupiska te są raczej związane ze składowaniem rudy niż z eksploatacją, gdyż nie stwierdzono tutaj jednolitych jej pokładów bądź innych osadów organicznych. Ta niezwykle duża liczba pieców do wytapiania rudy potwierdza lokalne pochodzenie przedmiotów żelaznych w kulturze wielbarskiej, świadczy także w znacznej mierze o samowystarczalności ludności tej kultury w pozyskiwaniu żelaza z miejscowych rud. W północno-zachodniej części wielbarskiego kompleksu osadniczego piece kotlinkowe nie wystąpiły, natomiast licznie reprezentowane były prostokątne w zarysie piece wyłożone kamieniami (26 obiektów) oraz paleniska (69 obiektów). Do ciekawszych obiektów w tej części osady należy również studnia. Pozostałe 2 odkryto w południowo-wschodniej części kom-

pleksu. Jedna z nich miała cembrowinę kamienną o głębokości 2,70 m, wewnątrz której odkryto duże ilości żużli, a na dnie połowę żaren obrotowych i szklany paciorek; druga miała cembrowinę drewnianą, wykonaną w technice sumiko-wo-łatkowej. Na południe od linii wyznaczającej miejsce pojawienia się piecyków kotlinkowych natrafiono na 2 pewne obiekty mieszkalne (obiekt 399 i 470) wyeksplorowane w całości oraz być może część trzeciego, który wychodzi poza granice autostrady. Dalsze 3 obiekty, które prawdopodobnie są pozostałościami chat, znajdowały się na zachód od cmentarzyska, a ostatnie 3 na jego obrzeżach (porównaj wyżej). Pierwszy z wymienionych, mniejszy (399) o wymiarach 5,50 x 5,50 m jest szczególnie interesujący, m.in. ze względu na obecność 2 ofiar zakładzinowych. Jedna z nich, prawdopodobnie pochówek psa, znajdowała się poniżej przedsionka umiejscowionego we wschodniej ścianie. Identycznie usytuowaną ofiarę odkryto w takiej samej ziemiance z osady oksywskiej w Toruniu (Bokinić 1993). Poroże jelenia, stanowiące drugą z ofiar, znajdowało się pod ścianą północną. Z tej chaty wydobyto około 2000 fragmentów ceramiki, a także zachowane w całości naczynie sitowate. Mniejszą liczbę, bo około 1500 ułamków naczyń, wydobyto z drugiej z wymienionych chat (470).

Z całego stanowiska pozyskano około 25 000 fragmentów ceramiki pochodzącej w większości z obszaru osady oraz około 1000 przedmiotów, głównie z brązu, i około 300 paciorków ze szkła i bursztynu z cmentarzyska.

Do najciekawszych obiektów mieszkalnych o największej wartości poznawczej niedatowanych na okres wpływów rzymskich należą pozostałości po półziemiance kultury amfor kulistych, z której pochodzi około 3000 fragmentów naczyń. Jest to pierwszy w Polsce północnej tak liczny, zwarty zespół zabytków tej kultury.

W trakcie badań potwierdzono, stwierdzone już w czasie prac sondażowych, występowanie nieciągłego osadnictwa od neolitu po czasy współczesne. Jak jednak łatwo zauważyć, osadnictwo z okresu wpływów rzymskich, zaznaczające się wówczas śladowo, w trakcie badań szerokopłaszczyznowych okazało się dominujące, tworząc wielki kompleks sepulkralno-osadowy (mieszkalno-produkcyjny). Nie mniej ważne ze względu na liczbę ceramiki występującej w zwartym zespole, pomimo znacznie mniejszej powierzchni, jaką zajmowały, są pozostałości osadnictwa kultury amfor kulistych. Z okresu neolitu pochodzi również kilka obiektów (7) kultury ceramiki wstęgowej rytej, późnej ceramiki wstęgowej i kultury pucharów lejkowatych. Na wczesną epokę brązu datowano 2 obiekty, na okres halsztacko-wczesnolateński – 37, wczesnośredniowieczny – 2 (?), późnośredniowieczny – 1, nowożytny – 7 i współczesny – 2.

ROSANÓW, st. 1-2, gm. Zgierz,
woj. łódzkie, AZP 63 - 51

- ślady osadnictwa kultury pucharów lejkowatych
- ślady osadnictwa kultury trzcinieckiej
- osada kultury przeworskiej (późny okres wpływów rzymskich)
- ślady osadnictwa z okresu wczesnego średniowiecza
- ślady osadnictwa okresu nowożytnego (XVIII/XIX w.)

Badania przeprowadzone od 26 marca do 29 kwietnia przez mgr Krzysztofa Karasiewicza (Instytut Antropologii i Archeologii Wyższej Szkoły Humanistycznej im. A. Gieysztora). Finansowane przez Agencję Budowy i Eksploatacji Autostrad. Pierwszy sezon badań. Przebadano obszar o łącznej powierzchni 177 arów.

Stanowisko położone na krawędzi doliny, na glebie piaszczystej, około 1000 m na południowy zachód od zabudowań miejscowości Ciosny Folwark, w pasie planowanej autostrady A2.

Kulturę pucharów lejkowatych reprezentują 4 fragmenty naczyń. Jeden z nich (fragment wylewu pucharu lejkowatego) znaleziono w wypełnisku jamy, a pozostałe w warstwie akumulacyjno-próchnicznej. Z omawianą fazą osadniczą można powiązać również znaleziony w warstwie wiór krzemienny.